

د ستراتیژیکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز

تحقیق هفته

گڼه: 414

(28 زمری – 03 سنبله 1402 هـ ش)

د چین په سیمه ییزو برنامو کې د افغانستان ځای

دا نشریه د افغانستان او سیمې د مهمو سیاسي، امنیتي، اقتصادي او ټولنیزو پېښو د تحلیل اوونیزه څېړونه ده چې د ستراتیژیکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز له لوري په پښتو، دري، انګلیسي او عربي ژبو چمتو کېږي او خپرېږي.

په دې ګڼه کې لولئ:

- د چین په سیمه ییزو برنامو کې د افغانستان ځای 3
- سریزه 3
- د سپرې جګړې وروسته د چین بهرنی سیاست او د امریکا لپاره راتلونکی ګواښ 3
- په سیمه کې د چین برنامې 5
- د چین په سیمه ییزو برنامې کې د افغانستان ځای 8
- د چین له سیمه ییزو پروګرامونو څخه د افغانستان د ګټې اخیستنې لارې چارې 9
- پایله 9
- وړاندیزونه 10
- سرچینې 11

د چین په سیمه ییزو برنامو کې د افغانستان ځای

سریزه

د نړیوال نظام د دوه قطبي جوړښت سقوط د نړیوالو اړیکو په څېړنه کې یو مهم ټکی گڼل کیږي. له سرې جگړې وروسته په نړیوال نظم کې یو قطبي جوړښت رامنځ ته شو چې په هغه کې د امریکا متحده ایالات یو بې ساري ځواک وبلل شو. په دې موده کې امریکا په دیپلوماتیکو، امنیتي او سیاسي ډگرونو کې په خپل ټول توان سره هڅه وکړه چې په مختلفو سیمو کې د خپلو پوځونو د شتون لپاره زمينه برابره کړي تر څو په ټوله نړۍ کې خپل تسلط ټینګ کړي. که څه هم له سرې جگړې وروسته په یوه لسيزه کې د امریکا متحده ایالات د پام وړ سیال نه و، خو په تېرو دوو لسيزو کې د چین یو ستر قدرت په توګه راڅرګندېدل په مستقیمه او ښکاره توګه د امریکا نړیوال تسلط له ننگونو سره مخ کړی دی. له همدې امله د امریکا د ستراتیژۍ اصلي موخه دا ده چې د چین د ځواک زیاتولو مخه ونیسي او دغه هېواد مهار کړي. له بلې خوا چین توانېدلی چې د بهرنۍ تګلارې د سمو تدبیرونو او د اقتصادي دیپلوماسۍ په خپلولو سره په سیمه او نړۍ کې خپل موقف ټینګ کړي. چین په نړیواله کچه د خپل ځواک د ښودلو لپاره باید د سیمې له هېوادونو او ګاونډیو هېوادونو سره هراړخیزې اړیکې ټینګې کړي او سیمه ییزې همکارۍ ته پراختیا ورکړي. افغانستان د خپل جیو-اکنامک موقعیت له مخې په سیمه کې د چین لپاره یو چې شاوخوا 92 کیلومتره ورسره ګډه پوله لري له مهمو هېوادونو څخه دی، افغانستان د خپل لویدیځ ګاونډي په توګه، د ورېښمو تاریخي لار یې دا دوه ځمکې نږدې دوه زره قبل المیلاد کې سره وصل کړې. د سوداګریزو راکړو ورکړو سربیره، دا تاریخي کرښه د کلتور او ژبې د تبادلې او د دواړو هېوادونو د خلکو ترمنځ د نږدېوالي په برخه کې مهم رول لوبوي. دا تاریخي ذهنیت تل د دواړو ملتونو په حافظه کې پاتې دی.

چین هڅه کوي چې د سیمه ییزو همکاريو په چوکاټ کې له افغانستان سره خپلې ښې اړیکې وساتي او د پروژو په تطبیق او پلي کولو سره خپلې اړیکې ژورې او پراخې کړي. نن ورځ، سیمه ییزه همکاري د هېوادونو په بهرنۍ پالیسۍ کې د یوې اړینې برخې په توګه احساس کیږي.

په دې لیکنه کې د چین سیمه ییز پروګرامونه او په هغه کې د افغانستان موقعیت او له دغو چینایي سیمه ییزو پروګرامونو څخه د افغانستان د استفادې پر لارو چارو خبرې شوي دي.

د سرې جگړې وروسته د چین بهرنی سیاست او د امریکا لپاره راتلونکي ګواښ

د چین بهرني سياست تگلاره د سپرې جگړې د دورې په خلاف چې د مارکسیزم-لینینیزم ایډیالوژیکي برخه یې فعاله کړې وه او د ماو د فکر لاندې نوي اصلي تعبیرونه په عمده توگه د نړیوالو اصولو او نورمونو سره په مخالفت کې و، نه یوازې د متحده ایالاتو سره تقابل کې شول، بلکې د خپل ځان لپاره د یوې خپلواک هويت د پراختیا هدف لپاره د 1960 لسیزې په وروستیو کې په عملي توگه د شوروي اتحاد سره په دوښمنۍ کې واقع شو. دا په داسې حال کې ده چې د چین د بهرنۍ سياست تگلاره د ۱۹۷۰ یمې لسیزې له وروستیو راهیسې د نړیوالو غوښتنو او کورنیو اړتیاوو په درک کولو سره د اصلاح غوښتونکو د افکارو په پایله کې نوې لاره خپله کړه.

بې له شکه، په اوسني نړیوال نظام کې د چین ظهور د نوې پیړۍ په پیل کې د نړیوالو اړیکو تر ټولو د مهم بدلون څرگندونه کوي. د دې حیرانونکې ظهور او ودې په تړاو، لوی بحثونه شوي چې غالباً د دې هیواد "ظهور" یا "صعود" د یو غیر فعال او انزوا کونکي دولت څخه نه یوازې په آسیا بلکې په نړیوال نظام کې د یو سیمه ایز او نړیوال ځواک ته اشاره کوي چې د نفوذ کولو توان لري. دا وده او نفوذ د نړیوالو اړیکو په مختلفو برخو کې، له امنیت څخه نیولی تر اقتصاد، چاپیریال او کلتور پورې خورا څرگند دی او بې له شکه چې په نږدې راتلونکي کې به یې اغیزې د پام وړ وي.

په بېلا بېلو ساحو کې اوسمهال د چین د بهرنۍ تگلارې لپاره د بېلا بېلو اغېزمنو او گټورو بدلونونو اداره او مدیریت یوه اړتیا گرځېدلې ده. که څه هم په تیرو وختونو (دوه قطبي نظام) کې د انقلابي ایډیالوژۍ پراخول او د امپریالیستي ضد خوځښتونو ملاتړ د چین په بهرنۍ تگلاره کې د شاملو کسانو تر ټولو مهم لومړیتوب و؛ خو نن ورځ د دولتونو او د نورو نړیوالو لوبغاړو ترمنځ د متقابلو اړیکو پراخول د چین تصمیم نیوونکي دې ته اړ کړي چې د چین د عصري کولو تگلارې سره سم د نړیوالو اړیکو په ساحه کې اغېزمنې برخې وپېژني.

د چین د چارواکو او مشرانو ځانگړې پاملرنه د راتلونکو ننگونو اداره کول او همدارنگه د ځانگړي ځای د بیا راژوندي کولو لپاره، د چین چارواکو د ۱۹۷۰ یمې لسیزې له پیل څخه او له نړیوال نظام سره د اصلاحاتو او د تاوتریخوالي د کمولو د بهیر د گړندی کول، ملي گټو ته په لومړیتوب ورکولو او د کمونستي ایډیالوژۍ کمزور کولو، داسې یو حالت رامنځته کړ چې له دریو لسیزو وروسته، چین نه یواځې د خپل ځواک برخه پیاوړې کړې ده بلکې د لویدیځ د تصمیم نیونې په ځانگړي توگه متحده ایالاتو په حلقو کې یې اندیښنې هم پیدا کړې دي.

لویدیځ او د امریکا متحده ایالات د حل لارې موندلو او په نړیوالو مسایلو کې د چین د راتلونکي گواښ د مخنیوي په لټه کې دي او په نړیواله کچه د چین د محدودولو او د هغوی د پرمختگ د مخنیوي لپاره، د پوځي محدودیتونو د لگولو (په سیمه کې د پراخ پوځي حضور له لارې)، د وسلو د بندیزونو شدت، د بشري حقونو په مسئله کې د فشارونو زیاتول، د تایوان او جاپان د پوځي او سیاسي ځواک پیاوړي کول د چین د تسلط

کنترول لپاره په لاره اچولې دي چې ترڅو چينايان کوچنيو مسایلو ته متوجې کړي او د هغوی د ملي ځواک د بنسټونو د قوی کولو مخه ونيسي.

په سیمه کې د چین برنامې

په منځني ختيځ کې د چین برنامه د سیمې له هېوادونو سره د اقتصادي، سياسي او امنيتي اړیکو پراختیا ده. په دې پروگرام کې د سوداگریزو همکارو پراختیا، په زیربناوو کې پانگونه، د انرژۍ پروژې، ترانسپورت او سوداگری شامله ده.

چین هم د خپلې اقتصادي ودې لپاره د انرژۍ د سرچینو په لټه کې دی او د منځني ختيځ سیمه د چین لپاره د تېلو او گازو د رسولو مهمه سرچینه گڼل کېږي. دغه راز چین هڅه کوي چې د سیمې له هېوادونو سره سياسي اړیکې ټینګې کړي ترڅو په سیمه ییزو او نړیوالو چارو کې تاثیر ولري. په سیمه کې د چین په برنامه کې د باثباته سولې رامنځته کول، له بېلتونپالنې سره مبارزه، د وسلو د قاچاق مخنیوی، د انرژۍ په برخه کې د اقتصادي گټو خوندي کول او له سیمه ییزو قدرتونو سره سیالي شامله ده.

د شوروي اتحاد له ړنګېدو وروسته چین په دې وتوانید چې د مرکزی اسيا په سیمه کې له روسیې، هند، پاکستان او ترکیې سره لویې کړنې وکړي. د دې کار لامل د مرکزی اسيا د انرژۍ مهمې سرچینې او مصرفي بازارونه دي، چې په سیمه کې یې د چین د فعالیت لپاره پیاوړې هڅونه کړې ده. چین هڅه کوي چې د انرژۍ د منابعو، ډبرو سکرو، نفتو، گازو، قیمتي ډبرو، د سوداگریزو گټو پراختیا او د اړتیا وړ بنسټیزو تاسیساتو د جوړولو لپاره د سیمې له هېوادونو سره خپلې اړیکې پراخې او پیاوړې کړي. ویلاي شو چې چین د امنیت د پراخولو او پیاوړتیا او همدا راز اقتصادي ځواک په پوځي ځواک بدلولو په لټه کې دی. له همدې امله دغه هېواد د لویو قدرتونو لکه امریکا، روسیې او هند د نفوذ د مخنیوي په موخه په سیمه کې د پانګونې له لارې د خپل نفوذ د پیاوړتیا او پراخولو هڅه کوي. د شوروي اتحاد له ړنګېدو وروسته په سیمه کې د امریکا حضور او مداخلې د زیاتولو هڅې او د دې د مخنیوي لپاره د چین هڅې د سیمې له هېوادونو سره د چین د اړیکو له مهمو ځانګړنو څخه بلل کېږي. همدا لامل دی چې حتی روسیه او چین د موضوع په اړه یو ډول تفاهم لري.

په سیمه کې د چین د بنکیلتیا انګیزه په عمومي توګه په څلورو عواملو ولاړه ده: د انرژۍ سرچینو ته لاسرسی؛ د سوداګرۍ او پانګونې لپاره بازار ته د لاسرسي پراخول، په ځانګړې توګه د زیربناوو په برخه کې، تولیداتو او مخابراتو سکتورونو کې؛ د خپل یو کمربند او یوې لارې پروژې او په هغې د خپل لوړ ځواک حیثیت ښودلو لپاره د زیربنایي پروژو پراختیا.

الف) د انرژۍ سیمه ییزو سرچینو ته لاسرسی

د سیمې هېوادونه د انرژۍ سرچینو ته د لاسرسي له پلوه د چین لپاره مهم دي. دا سیمه د تېلو او گازو بډایه زېرمې لري او چین د یو صنعتي مخ پر ودې هیواد په توګه انرژۍ ته اړتیا لري. په تېرو ۲۵ کلونو کې له سیمې څخه د چین د نفتو واردات نه یوازې د تېلو په مطلق ارزښت کې، بلکې د فارس خلیج د خامو نفتو په ټولو صادراتو کې د چین ونډه هم زیاته شوې ده. په ۱۹۹۶ ز کال کې چین له فارس خلیج څخه ۱،۲ میلیارده ډالره تېل وارد کړل. 34.6 سلنه یې د خامو تېلو واردات تر ۲۰۱۹ ز کال پورې یې د سیمې له هېوادونو څخه ۱۶،۵ میلیارده ډالر وارد کړي، د ۴۳،۹ سلنه څخه د خامو نفتو واردات له ۲۰۱۰ ز کال څخه تر ۲۰۱۹ ز کال پورې د سیمې هېوادونو په منځني ډول د چین د نفتو واردات په سلو کې ۴۸ برابر کړي دي. نن ورځ چین د خپل شاوخوا 40٪ تیل د سیمې له هېوادونو څخه واردوي. سعودی د دې تیلو دریمه برخه په چین پلوري. په 2019 ز کال کې سعودي عربستان، عراق او عمان د سیمې څخه چین ته د تیلو درې مخکښ صادرونکي وو. په منځني ختیځ کې د تیلو او گازو د سترو تولیدونکو په توګه، ایران او قطر چین ته د پام وړ انرژي صادروي. همدارنګه د قزاقستان، ترکمنستان او ازبکستان هېوادونه چین ته د تېلو او گازو د صادرونکو هېوادونو په ډله کې دي. د سیمې هېوادونه د انرژۍ سرچینو ته د لاسرسي له پلوه د چین لپاره خورا مهم دي.

ب) د سیمه ییزو سازمانونو سره په یوځای کېدو سره سیمه ییزو بازارونو ته د لاسرسي پراخول

چینایان په دې باور دي چې سیمه ییزو بازارونو ته د لاس رسې پراختیا د مناسبو بهرنیو تګلارو د پلي کولو او د دقیق پلان له لارې ممکنه ده. په دې اساس چین د سیمې له هېوادونو سره د دوه اړخیزو اړیکو په کارولو سره سوداګریز او اقتصادي تړونونه لاسلیک کړي دي. سربیره پردې چین د سیمه ییزو سازمانونو او اتحادیو غړی دی. چین د ډیری سیمه ییزو سازمانونو غړی دی لکه؛ د شانګهای د همکاری سازمان، د آسیا او اوقیانوس د اقتصادي همکاری سازمان، د ختیځې آسیا د همکاری سازمان او د ختیځې آسیا د اقتصادي همکاری سازمان. د دغو سازمانونو په غړیتوب او له دوی سره د همکاری په کولو سره، چین توانېدلی چې سیمه ییزو بازارونو ته لاسرسی پیدا کړي او خپلې سوداګرۍ پراخې کړي. چین د سیمه ییزو بازارونو له پراخوالي څخه ډېرې ګټې ترلاسه کوي. چې په هغې کې لاندې شامل دي:

1. لویو بازارونو ته لاس رسی: د سیمه ییزو سازمانونو په غړیتوب سره، چین په سیمه کې لوی او وده کونکي بازارونو ته لاس رسی ترلاسه کوي. دا چین ته اجازه ورکوي چې خپل محصولات او خدمتونه لوی شمیر پیروونکو ته وړاندې کړي او خپل عاید ډیر کړي.

2. د صادراتو زیاتوالی: د سیمه ییزو سازمانونو په غړیتوب سره، چین د سوداګریزو اسانتیاوو او صادراتو اسانتیاوو ته لاس رسی ترلاسه کوي. دا چین ته امکانات ورکوي چې د سازمان غړو هېوادونو ته خپل صادرات زیات کړي او د صادراتو عاید ډیر کړي.

3. د پانگونې جذب: د سيمه ييزو سازمانونو په غړيتوب سره چين د بهرنۍ پانگونې د راجلبولو په محل بدلېږي. دا ددې امکان برابروي چې هيواد ته بهرنۍ پانگونه راجلب کړي او له بهرنۍ ټيکنالوژۍ او پانگونې څخه گټه پورته کړي.

4. د دوه اړخيزې سوداگرۍ زياتوالی: د سيمه ييزو سازمانونو د غړيتوب له لارې چين له غړو هېوادونو سره د دوه اړخيزې سوداگرۍ د اسانتيا لپاره لاسرسی لري. دا به چين ته زمينه برابره کړي چې له غړو هېوادونو سره خپلې سوداگريزې اړيکې ټينگې کړي او دواړو خواوو ته ډيرې اقتصادي گټې برابري کړي.

5. د صنعت او کارموندني پراختيا: د سيمه ايزو سازمانونو په غړيتوب سره، چين په سيمه کې صنعت او د کارموندني پراختيا فرصتونو ته لاسرسی ترلاسه کوي. دا چين ته اجازه ورکوي چې خپل صنعت پراخ کړي او د خپلو وگړو لپاره ډير کارې فرصت پيدا کړي.

ج) د ورېښمو د لارې جوړول جوړول

د ورېښمو لار يوه پخوانۍ سوداگريزه لار وه چې له چين څخه لوېديځ ته روانه وه او اروپا ته رسېده. له دې لارې د سوداگرو او مسافرينو له خوا گټه اخيستل کېده او د ورېښمو، مصالحو، قيمتي فلزاتو او د لوبو د توکو په گډون بېلابېل توکي لېږد رالېږ کېده. د ورېښمو لارې د سيمې په اقتصادي، کلتوري او سياسي پرمختگ کې د پام وړ اغېز کړی او د پوهې، کلتور او بېلابېلو تخنيکونو د تبادلې لامل شوی دی.

نن ورځ، چين د نړۍ د سترو اقتصادي هېوادونو په توگه د ورېښمو د لارې د بيا ژوندي کولو لپاره نوي سيمه ييزې برنامې جوړوي. دغه پروگرام چې د "ورېښمو د اقتصادي لارې" په نوم يادېږي، له چين څخه اروپا او د نړۍ نورو سيمو ته د عصري ترانسپورتي زيربناوې جوړول شامل دي. په دې زيربناوو کې سرکونه، ريل پټلۍ، پايپ لاینونه او د بندري پروژې شاملې دي چې د بېلابېلو هېوادونو ترمنځ سوداگرۍ او ترانسپورت ته اسانتياوې برابروي. د دې لارې پروگرام په حقيقت کې د مرکزي آسيا، افريقا او اروپا په سيمه کې د نړيوالې ترانسپورتي شبکې پراختيا سره هڅې کوي. د دې پروژې موخه د هېوادونو ترمنځ سوداگرۍ او پانگونې ته وده ورکول، د اقتصادي او کلتوري همکاريو زياتول، د صادراتو او وارداتو پراختيا او د هېوادونو ترمنځ د کلتور او ټکنالوژۍ تبادلې کول دي.

د ورېښمو لار په ۲۰۱۳ کال کې د چين د دولت رئيس شي جين پينگ له خوا په زياتو تبليغاتو سره پيل شو. له هغه وخت راهيسې چين د يو کمربند او يوې لارې پروژې د پرمختيا لپاره څو سوه مليارډ ډالره پورونه او تمويلونه تخصيص کړي او د دغو لگښتونو د لارښوونې او څارنې لپاره يې نوې څو اړخيزې مالي ادارې جوړې کړې چې په هغو کې د اسيا د بنسټيزو تاسيساتو د پراختيا بانک د يادونې وړ دی. چين هم د دغې پروژې د پرمختيا لپاره ډېره ډيپلوماتيکه سرمايه لگولې ده.

د) د لور ځواک حیثیت بنودل

چین په سیمه کې د خپل پوځي ځواک د ساتلو لپاره څو پلانونه لري د هغې له ډلې:

1. سمندري پراختیا: چین په سیمه کې د خپل نفوذ او گټو د تضمین لپاره یو پیاوړی سمندري ځواک جوړوي.
2. د پوځي بودیجې زیاتوالی: چین په وروستیو کلونو کې په سیمه کې د پیاوړي پوځي ځواک د ساتلو لپاره خپله پوځي بودیجه زیاته کړې ده.
3. د پوځي اډو جوړول: چین په سیمه کې د خپل حضور او نفوذ د پیاوړي کولو په موخه په مرکزي آسیا په کې پوځي اډې جوړې کړې دي. د بېلگې په توگه چین په تاجکستان کې یوه پوځي اډه جوړه کړې ده.
4. د سیمې له هېوادونو سره پوځي همکاري: چین د سیمې له هېوادونو په تېره بیا د تېلو او گازو له تولیدونکو هېوادونو سره د پوځي اړیکو په ټینګولو خپله پوځي همکاري پیاوړې کوي.
5. د پوځي ټیکنالوژۍ پراختیا: چین په پوځي ټیکنالوژۍ کې د ودې په حال کې دی، ترڅو وکولی شي ډیر پرمختللي نظامي تجهیزات تولید کړي او په سیمه کې خپل نظامي ځواک پیاوړی کړي.

د چین په سیمه ایزو برنامې کې د افغانستان ځای

افغانستان د چین لپاره ستراتیژیک اهمیت لري. دغه هېواد د مرکزي آسیا په سیمه کې د چین د یو گاونډي هېواد په توگه پروت دی او د چین او سیمې ترمنځ د پل په توگه کار کوي. دغه راز افغانستان د ډبرو سکرو، طلا، مسو، اوسپنې او نورو په څېر مهمې طبیعي سرچینې لري، چې د چین پام یې دغه هیواد ته لا زیاته کړې ده او د پام وړ گرځیدلې دی.

سربیره پردې، افغانستان د نړیوالو ترانسپورتي لارو په زړه کې دی چې د چین او نورو سیمو ترمنځ ترانسپورتي اتصال جوړوي. همدارنگه افغانستان په سیمه کې د خپل جغرافیایي موقعیت په توگه د له چین لپاره په سیمه کې د خپلو سیاسي او امنیتي اهدافو په ترلاسه کولو کې مرسته کولای شي. افغانستان د یوه بډایه طبیعي زیرمو او ستراتیژیک جغرافیوي موقعیت په لرلو سره کولای شي په سیمه کې د صنعت او سوداګرۍ په پراختیا کې مهم رول ولوبوي. چین د زیرمو او انرژۍ د برابرولو، د ترانسپورت او مخابراتي زیربناوو د پراختیا او د سیمې له هېوادونو سره د سوداګرۍ د پراختیا په برخه کې د افغانستان سره د همکارۍ لېوالتیا لري.

افغانستان په سیمه کې د یوه مهم جیو-اکنومیک هېواد په توگه کولای شي د انرژۍ د سرچینو په برابرولو کې له چین سره مرسته وکړي. همدارنگه افغانستان د ترکمنستان - پاکستان - هند د گازو په پایپ لاین کې ځای لری چې کولای شي د انرژۍ په صادراتو او وارداتو کې له چین سره مرسته وکړي.

د چین له سیمه ییزو پروگرامونو څخه د افغانستان د گټې اخیستنې لارې چارې

د چین له سیمه ییزو پلانونو څخه د زیاتې گټې اخیستنې لپاره، افغانستان کولای شي چې لاندې گامونه پورته کړي:

1. د دوه اړخیزو همکاریو پراختیا: افغانستان باید له چین سره خپلې دوه اړخیزې اړیکې پیاوړې کړي او په بېلابېلو اقتصادي، امنیتي او کلتوري برخو کې لا زیاتو همکاریو ته پاملرنه وکړي. په دې کې د گډو کمیسیونونو جوړول، د رسمي غونډو تبادله او د تخصصي ناستو جوړول شامل دي.
  2. د بهرنۍ پانګونې هڅونه: افغانستان باید د بهرنۍ پانګونې په ځانګړي ډول له چین څخه د پانګونې د راجلبولو لپاره لازمي تګلارې او چمتووالی ونیسي. په دې کې مالي او مالیاتي اسانتیاوې، د فکري ملکیت د حقونو ساتنه او د پانګوالو لپاره اداري اسانتیاوې شاملې دي.
  3. د اړینو زیربناوو پراختیا: افغانستان باید د پانګونې د راجلبولو او سوداګرۍ اسانتیا لپاره اړین زیربناوې رامینځته کړي. په دې کې د بندرونو، هوایي ډګرونو، سړکونو او اورګاډي پټلۍ جوړول او ښه کول شامل دي.
  4. د نرم ځواک پیاوړتیا: افغانستان باید د خپل نرم ځواک پیاوړتیا ته پاملرنه وکړي ترڅو له چین سره په خبرو اترو کې د منلو وړ دریځ ترلاسه کړي. په دې کې د کلتور او هنر وده، اعلانات او رسنۍ او د افغاني ژبې او کلتور وده شامله ده.
  5. د انساني منابعو پراختیا: افغانستان باید د خپلو بشري منابعو پراختیا ته پاملرنه وکړي او د چین له پروگرامونو څخه د گټې اخیستنې لپاره اړینه پوهه ترلاسه او مهارتونه لوړ کړي. په دې کې تخنیکي او مسلکي زده کړې، لوړې زده کړې او د پوهنتونونو تبادلې شاملې دي.
  6. د انرژۍ په برخه کې همکاري: افغانستان کولای شي له چین سره د انرژۍ د سرچینو د پراختیا په برخه کې همکاري ترلاسه او گټه واخلي. په دې کې د برېښنا فابریکې، د نوي کیدونکي انرژۍ سرچینو استخراج او گټه اخیستنې لکه باد او لمر، او همدارنګه د برېښنا شبکې پراختیا او نورو سیمو ته د انرژۍ لېږد شامل دي.
- د دغو کړنو په ترسره کولو سره افغانستان کولای شي د چین له سیمه ییزو پروگرامونو څخه زیاته گټه پورته کړي او خپل اقتصادي او ټولنیز پرمختګ وکړي او له چین سره دوه اړخیزې اړیکې ښې کړي.

پایله

چين د بېلا بېلو تگلارو په کارولو سره په سيمه کې خپله سوداگري پراخه کړې ده. په دې برخه کې ځينې مهم عوامل په لاندې ډول دي:

الف) په زيربناوو کې پانگونه: چين توانيدلی چې په لويو زيربناوو لکه بندرونو، ريل پټلۍ او سرکونو کې د پانگونې له لارې خپل توکي په اسانۍ سره سيمې ته صادر کړي.

ب) له سيمه ييزو سازمانونو سره همکاري: چين د ډېرو سيمه ييزو سازمانونو غړی دی او له دغو سازمانونو سره د همکاري له لارې کولای شي سيمه ييزو بازارونو ته لاسرسی ومومي او خپلې گټې ترلاسه کړي. د سوداگريزو تړونونو لاسليک کول: د سيمې له هېوادونو لکه افغانستان سره د سوداگريزو تړونونو په لاسليکولو سره، چين د خپلو صادراتو لپاره د سوداگري اسانتياوې او ټيټې تعرفې برابرې کړې.

ج) (BRI) Belt and Road Initiative د يو "کمر بند او يوې لارې" د سترو پروژو له لارې سيمه ييز پرمختگ: چين د يو کمر بند او يوې لارې د نوبت په څېر د سترو پروژو په پلي کولو سره سيمه ييزو بازارونو ته د لاسرسي توان لري.

افغانستان په سيمه کې د يو هيواد په توگه کولای شي د چين له دغو پروگرامونو څخه گټه واخلي او د استخراجي صنايعو د پراختيا، ترانسپورت، انرژۍ او سوداگري په برخو کې له چين سره همکاري وکړي. په ټوليزه توگه د چين د سيمه ييز پروگرام په چوکاټ کې له چين سره همکاري کولای شي د افغانستان له اقتصادي او سوداگريزې ودې سره مرسته وکړي او د دغو دواړو هېوادونو ترمنځ دوه اړخيزې اړيکې ښې کړي. افغانستان د اسيا په زړه کې د خپل جغرافيايي موقعيت او د چين او د سيمې د هېوادونو ترمنځ د پله په توگه د چين له سيمه ييزو پروگرامونو څخه زياته او ښه استفاده کولای شي. له بلې خوا د اسلامي امارت د حکومت له برياليتوب وروسته د چين او افغانستان اړيکې ښې دي او دا کار د دې لامل کېږي چې افغانستان کولای شي په سيمه کې د چين له پلانونو گټه پورته کړي.

وراندیزونه

1. اسلامي امارت بايد د چين په گډون له هېوادونو سره د اړيکو د ټينگولو لپاره اغېزمنې ډيپلوماسي وټاکي. په دې ډيپلوماسي کې بايد د ملي گټو او د هيواد د خپلواکۍ او حاکميت په ساتلو تمرکز وشي.
2. اسلامي امارت بايد د چين په گډون له گاونډيو هېوادونو سره خپلې اړيکې ټينگې کړي. دا اړيکې بايد د متقابل درناوي، په کورنيو چارو کې د نه لاسوهنې او د سوداگري او اقتصادي همکاريو پر بنسټ ولاړې وي.

3. افغانستان باید له چین سره پیاوړې دیپلوماتیکې اړیکې جوړې کړي، ترڅو له چین سره د همکارۍ له لارې د اقتصادي او امنیتي گټو برخمن شي.
4. افغانستان کولای شي له چین سره په اقتصادي برخو کې په ځانگړې توگه د تیلو او گازو او سوداگرۍ په برخه کې د همکارۍ له لارې، له اقتصادي گټو برخمن شي او سوداگریزې اړیکې پیاوړې کړي.
5. افغانستان کولی شي د چین له تجربو او مالي سرچینو څخه گټه پورته کړي او په بېلابېلو برخو کې د چینایي پانگونې په اسانتیا سره خپل اقتصادي پرمختگ گړندی کړي.

سرچینې

1. بهاره، سازماند (1392)، سیاست های خارجی قدرت های بزرگ، تهران: انتشارات ابرار.
2. تمنا، فرامرز (1393)، سیاست خارجی افغانستان در سپهر همکاری های منطقه ای، کابل: انتشارات مرکز مطالعات استراتیژیک وزرات امور خارجه.

3. <https://www.virascience.com/article/153049/>
4. <https://hammihanonline.ir/news/international/brnamh-chyn-bray-khlyj-fars>
5. <https://madanyatdaily.com/china-strategic-assessment-of-afghanistan>
6. https://pir.shahreza.iau.ir/article_555593.html
7. https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF_%DA%86%DB%8C%D9%86

د ستراتېژیکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز نادولتي، غیر انتفاعي او خپلواک ارگان دی، چې په ۱۳۸۸ لمريز کال کې په کابل کې جوړ شوی. دغه مرکز د خپلو بې پرې او کره څېړنو له لارې، په افغانستان او سیمه کې د پالیسیو د ارزونې او بډاینې لپاره فعالیت کوي.

اړیکه:

ایمیل: csrskabul@gmail.com - info@csrskabul.com

وب سایت: www.csrskabul.net - www.csrskabul.com

+93780618000

شمېره: +93780618000

www.csrskabul.com

info@csrskabul.com